

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
RYŠIŲ REGULIAVIMO TARNYBA**

**PATIKIMUMO UŽTIKRINIMO PASLAUGŲ RINKOS 2023 METŲ
APŽVALGA**

Vilnius

2024

Santrumpos

| | |
|---------------------|--|
| ADIC | – Asmens dokumentų išrašymo centras prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos |
| EAEOPUP įstatymas | – Lietuvos Respublikos elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų įstatymas |
| eIDAS reglamentas | – 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje, kuriuo panaikinama Direktyva 1999/93/EB |
| eIDAS 2 reglamentas | 2024 m. balandžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2024/1183, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 910/2014, kiek tai susiję su Europos skaitmeninės tapatybės sistemos nustatymu |
| ES | – Europos Sąjunga |
| Patikimas sąrašas | – sąrašas, kuriame pateikiama informacija apie Lietuvoje įsisteigusių kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų teikiamas kvalifikuotas patikimumo užtikrinimo paslaugas (angl. <i>Trusted List</i>) |
| proc. | – procentai |
| RRT | – Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba |
| SK | – Estijos bendrovė „SK ID Solutions AS“ |
| TIS 2 | 2022 m. gruodžio 14 d. priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2022/2555 dėl priemonių aukštam bendram kibernetinio saugumo lygiui visoje Sąjungoje užtikrinti, kuria iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 910/2014 ir Direktyva (ES) 2018/1972 ir panaikinama Direktyva (ES) 2016/1148 |
| VĮ RC | – VĮ Registrų centras |

Apžvalgą parengė Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba.

Apžvalga prieinama PDF formatu RRT interneto svetainėse www.rrt.lt ir <https://www.elektroninisparasas.lt>.

Leidžiama perspausdinti švietimo ir nekomerciniais tikslais, jei nurodomas šaltinis.

© Ryšių reguliavimo tarnyba, 2024

TURINYS

| | |
|---|----|
| ĮŽANGA | 4 |
| KVALIFIKUOTO ELEKTRONINIO PARAŠO NAUDOJIMAS | 5 |
| KVALIFIKUOTŲ ELEKTRONINIO PARAŠO SERTIFIKATŲ SUDARYMO PASLAUGOS..... | 6 |
| KITOS KVALIFIKUOTOS PATIKIMUMO UŽTIKRINIMO PASLAUGOS | 11 |
| Elektroninio spaudo sertifikatų sudarymo paslaugos | 11 |
| Elektroninių laiko žymų kūrimo paslaugos | 12 |
| Elektroninių parašų ir elektroninių spaudų galiojimo patvirtinimo paslaugos | 13 |
| Elektroninių parašų ir elektroninių spaudų ilgalaikės apsaugos paslaugos | 14 |
| PATIKIMUMO UŽTIKRINIMO PASLAUGŲ TEIKĖJŲ PRIEŽIŪRA | 15 |
| ELEKTRONINĖ ATPAŽINTIS, EIDAS 2 IR NAUJA ELEKTRONINĖS TAPATYBĖS SISTEMA ES..... | 17 |
| ĮŽVALGOS..... | 18 |

IŽANGA

Nuo 2016 m. liepos 1 d. Lietuvoje, kaip ir kitose ES valstybėse, galioja eIDAS reglamentas, kuriame apibrėžtos reglamentuojamos ir prižiūrimos patikimumo užtikrinimo paslaugos: elektroninio parašo, elektroninio spaudo ir interneto svetainių tapatumo nustatymo sertifikatų sudarymo, elektroninių laiko žymų kūrimo, elektroninio parašo ir elektroninio spaudo galiojimo patvirtinimo, elektroninio parašo ir elektroninio spaudo ilgalaikės apsaugos bei elektroninio registruoto pristatymo paslaugos. eIDAS reglamentas iš dalies pakeistas 2024 m. balandžio 11 d. priimtu eIDAS 2 reglamentu, kuriuo teisiškai įtvirtinama europinės skaitmeninės tapatybės dėklės koncepcija ir naujos patikimumo užtikrinimo paslaugos (elektroninio požymių liudijimo patvirtinimo, elektroninių duomenų įrašymo į elektroninį registrą ir kt.). eIDAS reglamentas privalomas ir tiesiogiai taikomas visose ES valstybėse narėse, todėl kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų teikiamos kvalifikuotos patikimumo užtikrinimo paslaugos vienoje valstybėje yra pripažįstamos kaip patikimos ir saugios bei turi vienodą teisinę galią visose valstybėse narėse.

Lietuvoje vienos populiariausių patikimumo užtikrinimo paslaugų – kvalifikuoto elektroninio parašo sertifikatų sudarymo paslaugos. 2023 m. pabaigoje mūsų šalyje buvo per 3 mln. galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų, tačiau, 2024 m. sausio mėn. RRT užsakymu įvykdytos reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos¹ duomenimis, tik 35 proc. Lietuvos gyventojų naudojami kvalifikuotu elektroniniu parašu. Pagal eIDAS reglamento nuostatas, kvalifikuoto elektroninio parašo teisinė galia yra lygiavertė rašytiniam parašui, o kvalifikuotas elektroninis parašas, patvirtintas vienoje ES valstybėje išduotu kvalifikuotu sertifikatu, visose kitose ES valstybėse pripažįstamas kaip kvalifikuotas elektroninis parašas. Tai suteikia galimybes kvalifikuotiems patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjams teikti tarpvalstybines paslaugas visoje ES.

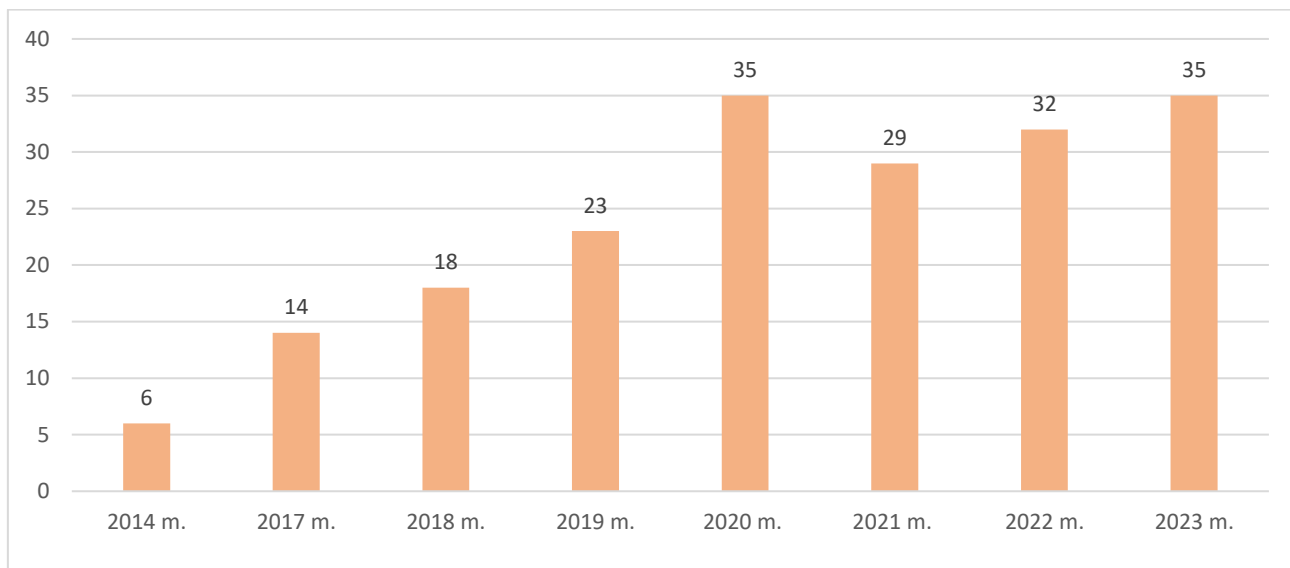
Lietuvos Respublikos elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų (EAEOPUP) įstatymu RRT paskirta patikimumo užtikrinimo paslaugų priežiūra įstaiga ir, kaip nustatyta eIDAS reglamento 17 straipsnyje, prižiūri Lietuvoje įsisteigusius kvalifikuotus ir nekvalifikuotus patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjus, siekdama užtikrinti, kad patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjai ir jų teikiamos patikimumo užtikrinimo paslaugų atitiktų eIDAS reglamente nustatytus reikalavimus.

RRT kasmet rengia patikimumo užtikrinimo paslaugų rinkos apžvalgą, kad visuomenei, paslaugų teikėjams ir institucijoms pristatytų tiek elektroninio parašo, kaip kartinės patikimumo užtikrinimo paslaugos, naudojimą, tiek kitų patikimumo užtikrinimo paslaugų pasiūlos ir pokyčių tendencijas.

¹ Apklausa atliko bendra Lietuvos ir Didžiosios Britanijos rinkos ir viešosios nuomonės tyrimų kompanija „Baltijos tyrimai“. Apklausa vyko 2024 m. sausio 19–29 d. Apklausti 1 021 Lietuvos gyventojas nuo 18 metų, atrinkti pagal 109 atrankos taškų metodą. Rezultatų paklaida neviršija 3,1 proc.

KVALIFIKUOTO ELEKTRONINIO PARAŠO NAUDOJIMAS

Kaip parodė 2024 m. sausio mėn. RRT užsakymu atlikta Lietuvos gyventojų apklausa, 35 proc. suaugusių Lietuvos gyventojų 2023 m. naudojami kvalifikuotu elektroniniu parašu. 2023 m., palyginti su 2022 m., Lietuvos gyventojų, besinaudojančių kvalifikuotu elektroniniu parašu, dalis padidėjo 3 procentiniais punktais ir pasiekė naudojimo piką, buvusį pandeminiu laikotarpiu (1 pav.).



1 pav. Lietuvos gyventojų naudojami kvalifikuotu elektroniniu parašu skaičiaus (procentine išraiška) dinamika 2014 m., 2017–2023 m.

Šaltinis: RRT.

Pagal 2014 m. IVPK užsakytą Lietuvos gyventojų elektroninio parašo naudojimo tyrimą, kvalifikuotu elektroniniu parašu 2014 m. naudojami tik 6 proc. Lietuvos gyventojų. Taigi per devynerius metus naudojimas kvalifikuotu elektroniniu parašu išaugo daugiau nei 5,8 karto. Ypač ženklus padidėjimas įvyko 2020 m. pradžioje, COVID-19 pandemijos metu, kuomet kvalifikuotą elektroninį parašą naudojo 35 proc. gyventojų. Pasibaigus pandemijai, 2021 m. kvalifikuoto elektroninio parašo naudojimas sumažėjo iki 29 proc., tačiau nuo 2022 m. vėl nuosekliai didėja.

Lietuvos gyventojai, kurie 2023 m. naudojami kvalifikuotu elektroniniu parašu, dažniausiai pasirašė naudodami *Smart-ID* mobiliąją programėlę (72 proc.), rečiau – asmens tapatybės kortelę (21 proc.), SIM kortelę (14 proc.) ir lustinę kortelę arba USB kriptografinį raktą (10 proc.). *Smart ID* mobiliosios programėlės naudojimas kasmet didėja, tuo tarpu lustinės kortelės arba USB kriptografinio rakto – nuosekliai mažėja.

Apklausa parodė, kad kas antras (50 proc.) respondentas žino, kad asmens tapatybės kortelės galima naudoti pasirašant kvalifikuotu elektroniniu parašu, tačiau keturi iš dešimties (43 proc.) apklaustų gyventojų atsakė, kad apie tai nežino. Informuotų apie tokią galimybę gyventojų dalis per metus paaugo 9 procentiniais punktais. Mažiausiai apie tokią galimybę žino vyresni nei 65 metų žmonės, gaunantys mažiausiai (iki 1000 eurų per mėnesį) šeimos pajamų, kaimo gyventojai.

Lietuvos gyventojai, kurie 2023 m. naudojami kvalifikuotu elektroniniu parašu, daugiausia (64 proc.) juo naudojami pasirašydami bankines transakcijas elektroninės bankininkystės sistemose, kiek rečiau – pasirašydami asmeninius elektrinius dokumentus (61 proc.), atlikdami būtinas operacijas SODROS ar kitose valstybinėse informacinėse sistemose (41 proc.), pasirašydami darbinius elektrinius dokumentus (38 proc.). Nors kvalifikuotas elektroninis parašas 2023 m. buvo naudojamas rečiau, kai reikėdavo kreiptis į valstybės institucijas su prašymais ar skundais (27 proc.), tačiau šiam tikslui kvalifikuoto elektroninio parašo naudojimas per metus padidėjo 7 procentiniais punktais.

Lietuvos gyventojai, kurie 2023 m. nesinaudojo kvalifikuotu elektroniniu parašu, nurodė dvi svarbiausias to priežastis: neturi kur jį panaudoti (53 proc. iš visų, kas nesinaudojo) bei tai, kad negalėjo naudotis, nes neturi tam skirtų priemonių (27 proc.). Beveik penktadalis (17 proc.) gyventojų nurodė, kad nieko nežino apie elektroninį parašą (jų dalis per metus sumažėjo 7 procentiniais punktais), o 15 proc. apklaustųjų mano, kad jiems tokiu parašu būtų per daug sudėtinga naudotis. Gyventojai dažniausiai nurodė dvi prielaidas, kurios juos galėtų paskatinti pradėti naudotis kvalifikuotu elektroniniu parašu arba paskatintų juo naudotis dažniau nei dabar: jei būtų daugiau informacijos apie tokio parašo praktinę naudą, kvalifikuotu elektroniniu parašu naudotųsi 27 proc., o jei būtų daugiau viešųjų paslaugų, kurias galėtų gauti elektroniniu būdu – 25 proc. respondentų.

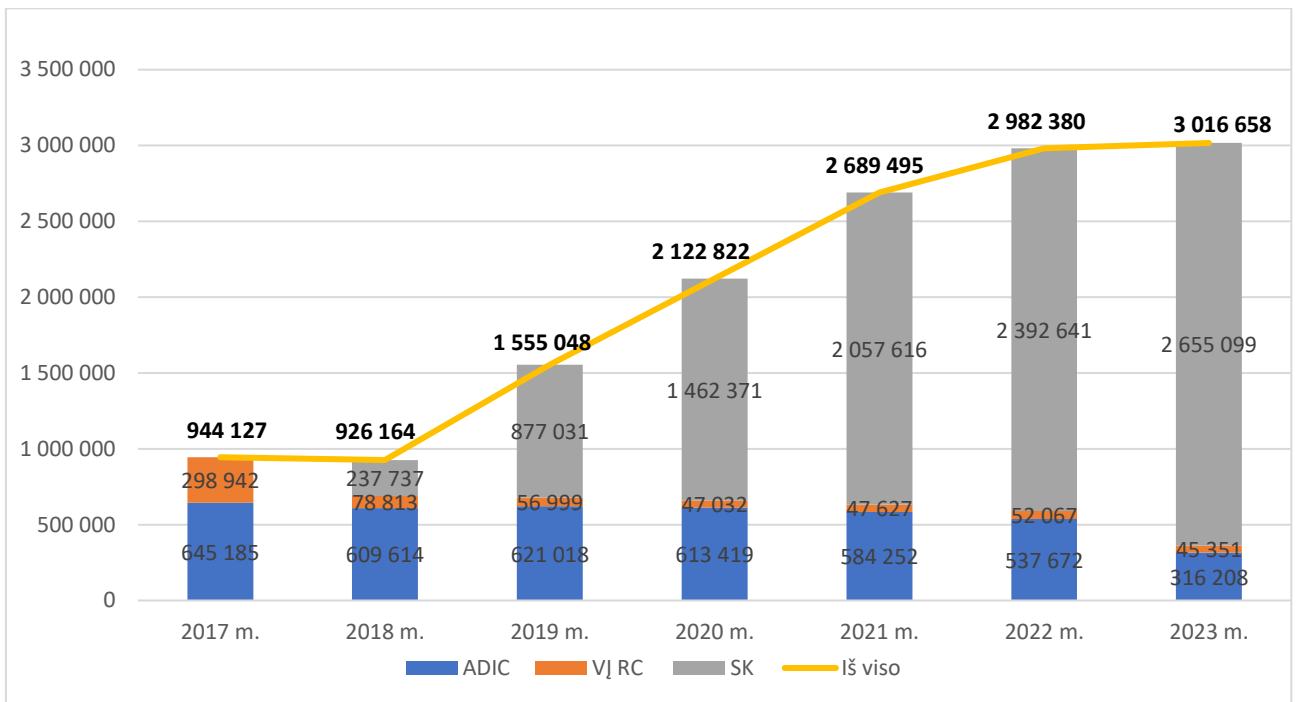
Dauguma apklaustųjų, kurie jau naudojami kvalifikuotu elektroniniu parašu, pageidautų, kad būtų teikiama daugiau viešųjų paslaugų, kurias jie galėtų gauti elektroniniu būdu (48 proc. iš jų tai paskatintų daugiau naudotis elektroniniu parašu). Kas trečias apklaustasis (33 proc.) norėtų gauti daugiau informacijos apie tokio parašo patikimumą bei teisinę galią ir pageidautų daugiau privačiojo sektoriaus paslaugų, o daugiau bendros informacijos apie šio parašo praktinę naudą pageidautų 20 proc. respondentų. Svarbiausios dvi priežastys, kurios paskatintų nesinaudojančius elektroniniu parašu gyventojus pradėti juo naudotis: daugiau informacijos apie tokio parašo naudą (30 proc.) bei daugiau informacijos apie elektroninio parašo patikimumą bei teisinę galią (18 proc.). Net 38 proc. apklaustųjų, kurie nesinaudojo elektroniniu parašu, į klausimą neatsakė.

Visą tyrimo ataskaitą galima rasti RRT interneto svetainėje <https://www.elektroninisparasas.lt>.

KVALIFIKUOTŲ ELEKTRONINIO PARAŠO SERTIFIKATŲ SUDARYMO PASLAUGOS

Norint pasirašyti elektroninius dokumentus kvalifikuotu elektroniniu parašu, reikia turėti kvalifikuotą elektroninio parašo sertifikatą, kurį galima gauti iš kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų, kuriems priežiūros įstaiga yra suteikusi kvalifikacijos statusą. Lietuvoje kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus platina du Lietuvos patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjai – ADIC ir VĮ RC, taip pat galima įsigyti ir Estijos bendrovės SK sudarytus kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus.

Bendras Lietuvos gyventojams išduotų ir galiojusių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius kasmet didėja. 2023 m. pabaigoje, palyginti su 2022 m., padidėjo 1,1 proc., o palyginti su 2017 m., išaugo 3,2 karto ir buvo didžiausias per 2017–2023 m. laikotarpį. (1 lentelė, 2 pav.).

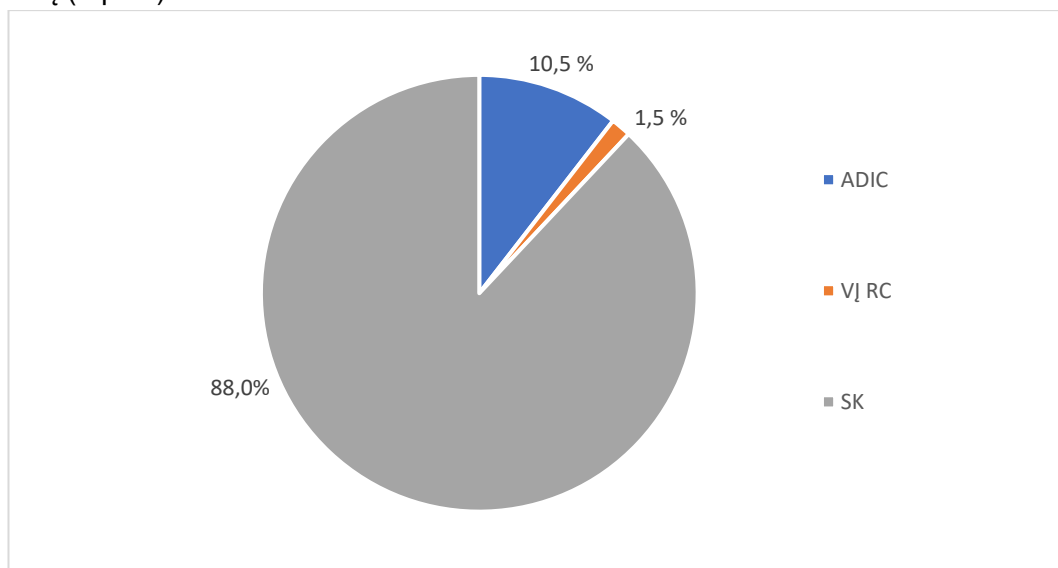


2 pav. Bendro galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičiaus dinamika 2017 m. pab. – 2023 m. pab.

Šaltinis: RRT.

Nuo 2019 m., kuomet 56,4 proc. visų galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų ir net 98,4 proc. kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų, išduodamų kartu su SIM kortelėmis, rinkos perėmė Estijos paslaugų teikėjas SK, Lietuvoje stebimas ypač spartus kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičiaus augimas.

2023 m. pabaigoje iš bendro galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičiaus (3 016 658) Estijoje įsisteigęs patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjas SK buvo sudaręs 88,0 proc. (2 655 099) o Lietuvos teikėjai – tik 12,0 proc. (361 559) visų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų (3 pav.).



3 pav. Lietuvos gyventojams išduotų galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų pasiskirstymas pagal paslaugų teikėjus 2023 m. pab. (procentine išraiška)

Šaltinis: RRT.

Kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus SK asmenims išduoda kartu su SIM kortelėmis ir *Smart-ID* programėle. Per metus šio paslaugų teikėjo rinkos dalis padidėjo 7,8 procentinio punkto (2023 m. – 88,0 proc., 2022 m. – 80,2 proc.).

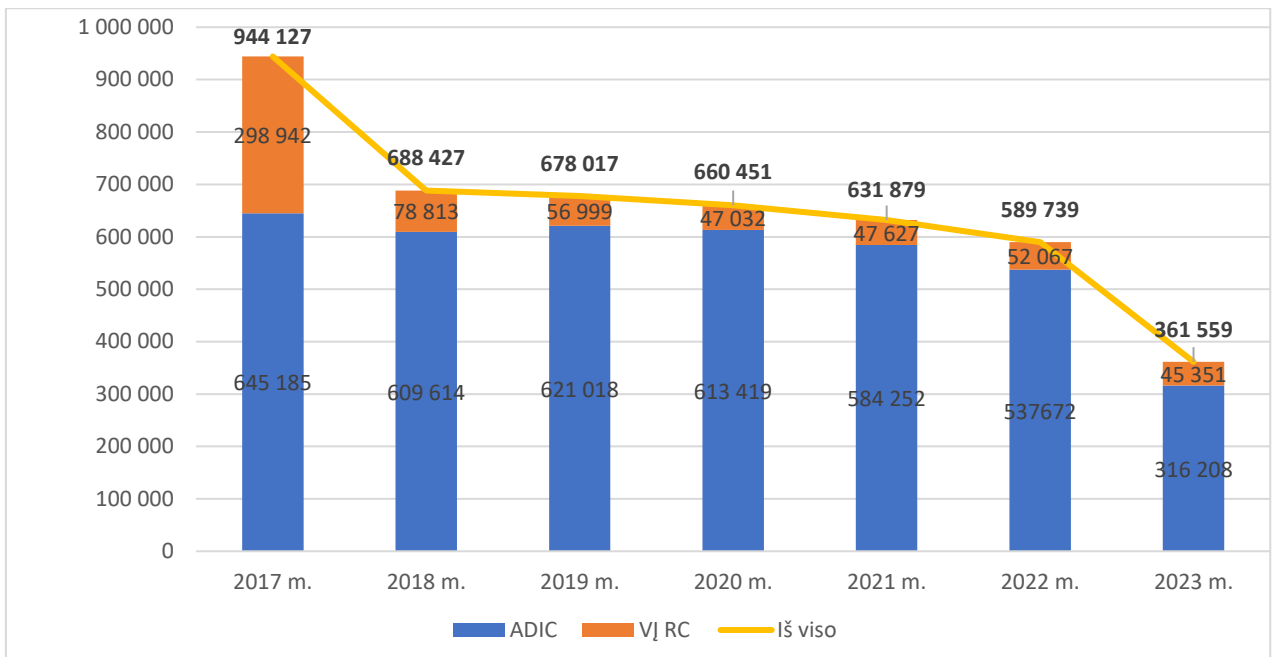
Lietuvos teikėjų sudarytų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius kasmet mažėja (nuo 2017 m. sumažėjo 61,7 proc.). Nors 2017 m. asmenų susidomėjimas VĮ RC teikiamu mobiliuoju elektroniniu parašu buvo didelis, tačiau nuo 2018 m. didieji Lietuvos mobiliojo ryšio paslaugų teikėjai, kurie veikia kaip tarpininkai išduodant kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus, priėmė sprendimą pakeisti šių paslaugų teikėją iš VĮ RC į SK.

1 lentelė. **Kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičiaus dinamika 2017 m. pab. – 2023 m. pab.**

| Paslaugų teikėjai | Galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius | | | | | | |
|--|---|----------------|------------------|------------------|------------------|------------------|------------------|
| | 2017 m. | 2018 m. | 2019 m. | 2020 m. | 2021 m. | 2022 m. | 2023 m. |
| ADIC | 645 185 | 609 614 | 621 018 | 613 419 | 584 252 | 537 672 | 316 208 |
| VĮ RC | 298 942 | 78 813 | 56 999 | 47 032 | 47 627 | 52 067 | 45 351 |
| iš jų: | | | | | | | |
| su SIM kortelėmis | 249 857 | 32 575 | 4 236 | 3 197 | 5 290 | 4 718 | 3 289 |
| su lustinėmis kortelėmis arba USB kriptografiniais raktais | 49 085 | 46 238 | 52 763 | 43 835 | 42 337 | 47 349 | 41 339 |
| su <i>LT-ID</i> programėle | - | - | - | - | - | - | 723 |
| Iš viso (Lietuvos teikėjai): | 944 127 | 688 427 | 678 017 | 660 451 | 631 879 | 589 739 | 361 559 |
| SK | - | 237 737 | 877 031 | 1 462 371 | 2 057 616 | 2 392 641 | 2 655 099 |
| iš jų: | | | | | | | |
| su SIM kortelėmis | - | 163 638 | 258 701 | 322 605 | 382 730 | 442 552 | 465 778 |
| su <i>Smart-ID</i> programėle | - | 74 099 | 618 330 | 1 139 766 | 1 674 886 | 1 950 089 | 2 189 321 |
| Iš viso: | 944 127 | 926 164 | 1 555 048 | 2 122 822 | 2 689 495 | 2 982 380 | 3 016 658 |

Šaltinis: RRT.

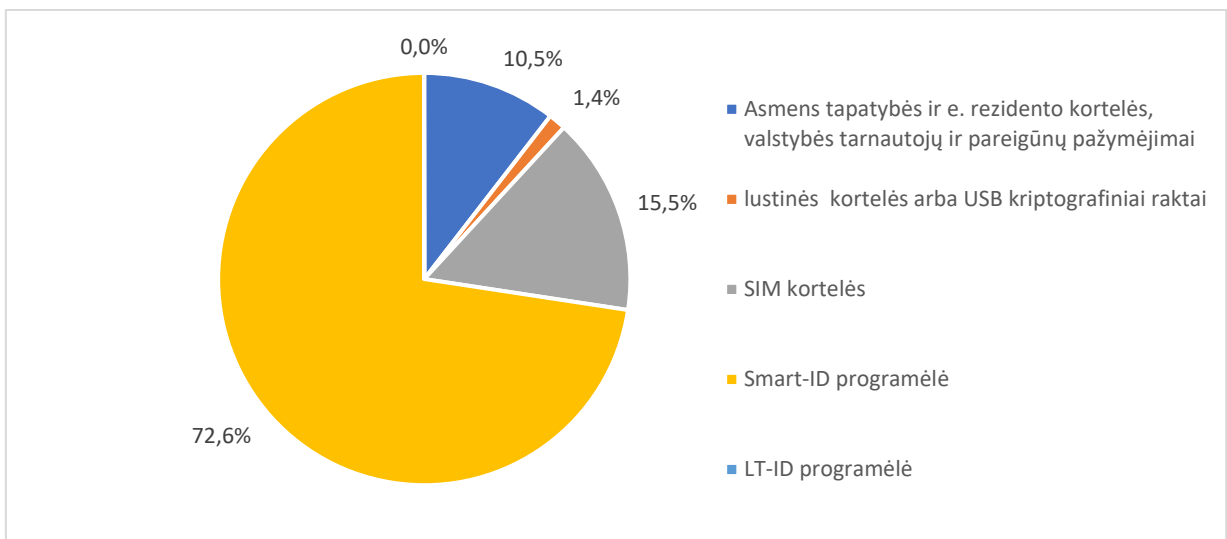
2023 m. pabaigoje, palyginti su 2022 m., bendras Lietuvos teikėjų sudarytų sertifikatų skaičius sumažėjo 38,7 proc. (ADIC sudarytų sertifikatų skaičius sumažėjo 41,2 proc., o VĮ RC – 12,9 proc.). ADIC sudarė 87,5 proc., o VĮ RC – 12,5 proc. visų Lietuvos teikėjų sudarytų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų. (2 pav.).



2 pav. Kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičiaus dinamika 2017 m. pab. – 2023 m. pab. pagal Lietuvos kvalifikuotus patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjus

Šaltinis: RRT.

2023 m. pabaigoje iš bendro Lietuvos gyventojams išduotų galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičiaus (3 016 658) su *Smart-ID* programėle išduotų sertifikatų skaičius sudarė 2 189 321 (72,6 proc.), su asmens tapatybės ir e. rezidento kortelėmis, valstybės tarnautojų ir vidaus tarnybos sistemos pareigūnų pažymėjimais – 316 208 (10,5 proc.), su SIM kortelėmis – 469 067 (15,5 proc.), o su kitomis lustinėmis kortelėmis arba USB kriptografiniais raktais – 41 339 (1,4 proc.) (3 pav.).



3 pav. Lietuvos gyventojams išduotų galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų pasiskirstymas pagal laikmenos tipą 2023 m. pab. (procentine išraiška)

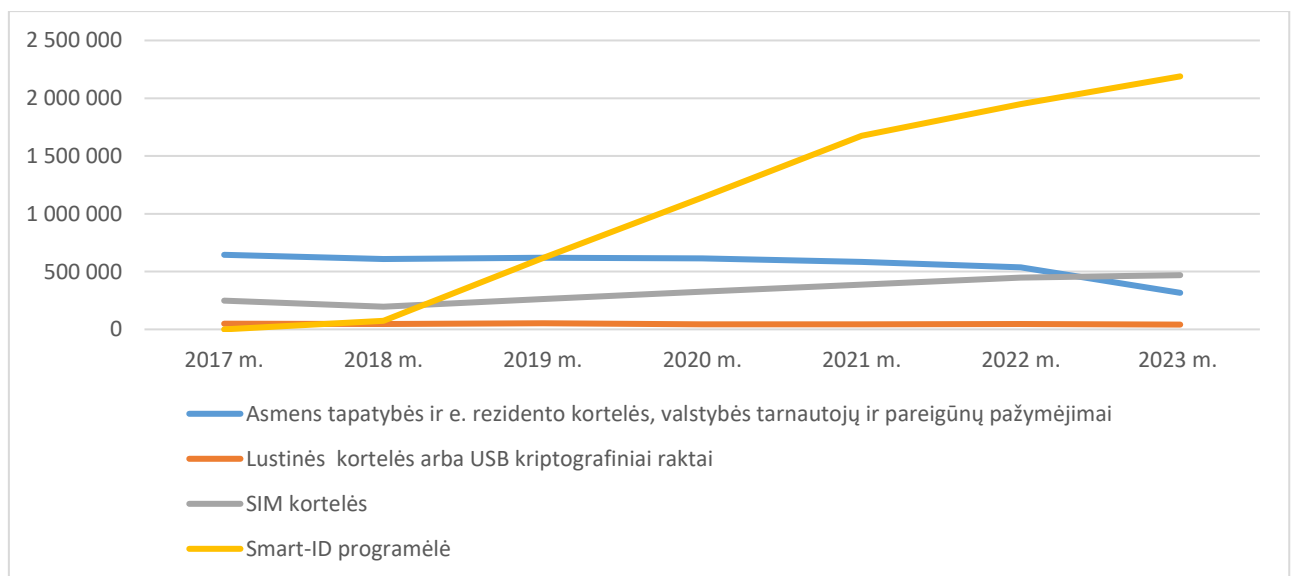
Šaltinis: RRT.

2023 m. ir toliau sparčiausiai augo mobiliojo elektroninio parašo naudotojų, naudojančių kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus, išduodamus kartu su *Smart-ID* programėle ir SIM kortelėmis, skaičius (2 lentelė, 4 pav.).

2 lentelė. Lietuvos gyventojams išduotų galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų pasiskirstymas pagal laikmenos tipą 2017 m. – 2023 m. pab.

| Laikmenos tipas | 2017 m. | 2018 m. | 2019 m. | 2020 m. | 2021 m. | 2022 m. | 2023 m. |
|--|----------------|----------------|------------------|------------------|------------------|------------------|------------------|
| Asmens tapatybės ir e. rezidento kortelės, valstybės tarnautojų ir pareigūnų pažymėjimai | 645 185 | 609 614 | 621 018 | 613 419 | 584 252 | 537 672 | 316 208 |
| Lustinės kortelės arba USB kriptografiniai raktai | 49 085 | 46 238 | 52 763 | 43 835 | 42 337 | 47 349 | 41 339 |
| SIM kortelės | 249 857 | 196 213 | 262 937 | 325 802 | 388 020 | 447 270 | 469 067 |
| <i>Smart-ID</i> programėlė | - | 74 099 | 618 330 | 1 139 766 | 1 674 886 | 1 950 089 | 2 189 321 |
| <i>LT-ID</i> programėlė | - | -- | - | - | - | - | 723 |
| Iš viso: | 944 127 | 926 164 | 1 555 048 | 2 122 822 | 2 689 495 | 2 982 380 | 3 016 658 |

Šaltinis: RRT.



4 pav. Lietuvos gyventojams išduotų galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų pasiskirstymo pagal laikmenos tipą dinamika 2017 m. – 2023 m. pab.

Šaltinis: RRT.

Per 2023 m. bendras mobiliojo elektroninio parašo naudotojų skaičius padidėjo 16,2 proc. (kartu su SIM kortelėmis išduodamų sertifikatų skaičius padidėjo 15,3 proc., o su *Smart-ID* programėle – 16,4 proc.).

2023 m. pabaigoje SK buvo sudaręs 99,3 proc., o VĮ RC – tik 0,7 proc. visų kartu su SIM kortelėmis išduotų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų. Be to, SK išdavė 2 189 321 kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus su *Smart-ID* programėle, kurie sudaro 82,3 proc. visų mobiliuosiuose įrenginiuose išduotų pasirašymo kvalifikuotu elektroniniu parašu priemonių. Taigi iš visų Lietuvos gyventojams išduotų pasirašymo kvalifikuotu elektroniniu parašu priemonių didžiąsą dalį (88,1 proc.) sudaro priemonės, kurias naudotojas turi savo mobiliajame / išmaniajame įrenginyje.

Daugumą tokių priemonių (99,8 proc.) Lietuvos gyventojams išdavė SK ir tik labai mažą dalį (0,2 proc.) – VĮ RC (3 lentelė).

3 lentelė. Kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų, išduodamų kartu su SIM kortelėmis, *Smart-ID* ir *LT-ID* programėlėmis, skaičius 2017 m. pab. – 2023 m. pab.

| | 2017 m. | 2018 m. | 2019 m. | 2020 m. | 2021 m. | 2022 m. | 2023 m. |
|----------------------------|----------------|----------------|----------------|------------------|------------------|------------------|------------------|
| SIM kortelės | 249 857 | 196 213 | 262 937 | 325 802 | 388 020 | 447 270 | 469 067 |
| <i>iš jų: VĮ RC</i> | 249 857 | 32 575 | 4 236 | 3 197 | 5 290 | 4 718 | 3 289 |
| <i>SK</i> | - | 163 638 | 258 701 | 322 605 | 382 730 | 442 552 | 465 778 |
| <i>Smart-ID</i> programėlė | - | 74 099 | 618 330 | 1 139 766 | 1 674 886 | 1 950 089 | 2 189 321 |
| <i>LT-ID</i> programėlė | - | - | - | - | - | - | 723 |
| Iš viso: | 249 857 | 270 312 | 881 267 | 1 465 568 | 2 062 906 | 2 397 359 | 2 659 111 |

Šaltinis: RRT.

2023 m. VĮ RC įdiegė naują technologinį sprendimą – nuotolinę kvalifikuotų elektroninio parašo ir elektroninio spaudo sertifikatų kūrimo priemonę – mobiliąją programėlę *LT ID*, kuri skirta valdyti kvalifikuoto elektroninio parašo ir spaudo kūrimo duomenis bei sertifikatus nuotoliniu būdu. Kvalifikuotas elektroninio parašo sertifikatas yra užsakomas RC savitarnos portale arba gyvai atvykus į RC padalinį, o vėliau asmuo sertifikatą savarankiškai susieja su asmens telefone įdiegta mobiliąja programėle, kuri naudojama elektroninio parašo kūrimo duomenų aktyvavimui kiekvieną kartą pasirašant. Per 2023 m. VĮ RC su *LT-ID* programėle jau išdavė 723 kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus.

Apibendrinant pastebėtina, kad 2023 m. pabaigoje didžiąją elektroninio parašo sertifikatų rinkos dalį Lietuvoje (88,0 proc. visų sudarytų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų arba 99,8 proc. sertifikatų, skirtų pasirašyti su mobiliaisiais įrenginiais) užėmė ne Lietuvoje, o Estijoje įsisteigęs patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjas SK. Nors šio paslaugų teikėjo paslaugos teikiamos ir Lietuvos gyventojams, tačiau, atsižvelgiant į eIDAS reglamento 17 straipsnio nuostatas, šio paslaugų teikėjo priežiūrą vykdo ir užtikrina, kad teikiamos kvalifikuotos patikimumo užtikrinimo paslaugos atitiktų eIDAS reglamente nustatytus reikalavimus Estijos priežiūros įstaiga², ne RRT. Pastebėtina, kad eIDAS reglamentas privalomas ir tiesiogiai taikomas visose ES valstybėse narėse, todėl kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų teikiamos kvalifikuotos patikimumo užtikrinimo paslaugos vienoje valstybėje yra pripažįstamos kaip patikimos ir saugios bei turi vienodą teisinę galią visose valstybėse narėse.

KITOS KVALIFIKUOTOS PATIKIMUMO UŽTIKRINIMO PASLAUGOS

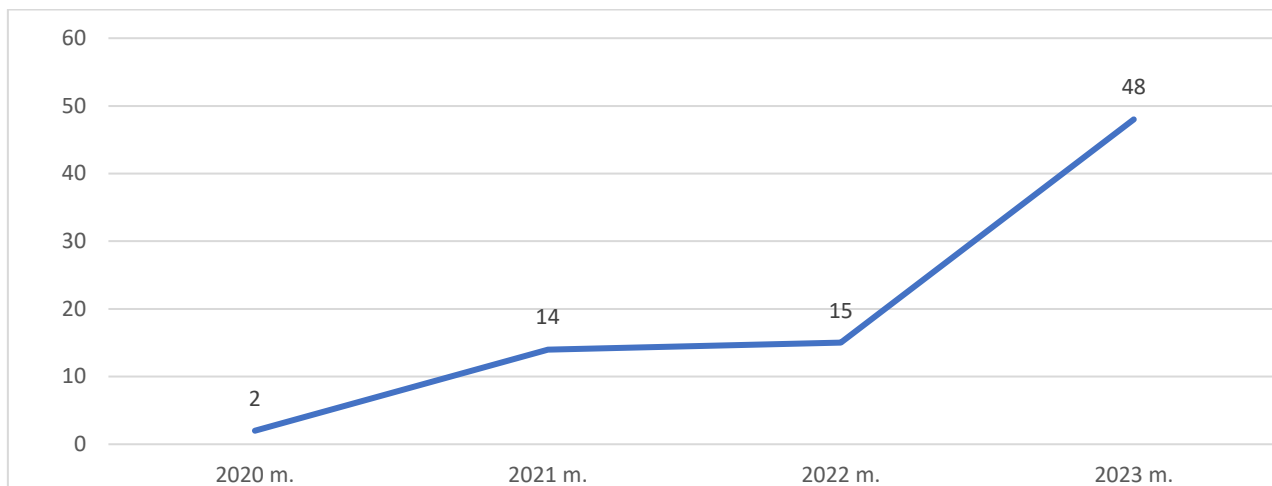
Elektroninio spaudo sertifikatų sudarymo paslaugos

Augant skaitmeninių operacijų svarbai, elektroninis spaudas tampa vis patrauklesniu sprendimu įmonėms, turinčioms tvirtinti operacijas internete. Kvalifikuotu elektroniniu spaudu patvirtinama, kad elektroninės formos duomenys, su kuriais susietas kvalifikuotas elektroninis spaudas, yra vientisi ir tų duomenų kilmė yra tinkama, kad elektroninis dokumentas yra tikras, jo turiniu galima pasitikėti, jame esantys duomenys nepakeisti ir yra tokie, kokie buvo elektroninio spaudo kūrimo metu. Elektroninį spaudą gali sukurti tik juridinis asmuo (tuo tarpu kvalifikuotą elektroninį parašą – tik fizinis).

² „Information System Authority“ (RIA)

Norint patvirtinti elektroninius dokumentus kvalifikuotu elektroniniu spaudu, reikia turėti kvalifikuotą elektroninio spaudo sertifikatą. Lietuvoje kvalifikuotus elektroninio spaudo sertifikatus sudaro VĮ RC, kuriam suteikta tokia teisė, gavus kvalifikuoto patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjo, sudarančio kvalifikuotus elektroninio spaudo sertifikatus, statusą.

Per 2023 m. VĮ RC sudarytų galiojančių kvalifikuotų elektroninio spaudo sertifikatų skaičius padidėjo 3,2 karto, o per pastaruosius ketverius metus – net 24 kartus: 2023 m. pabaigoje įmonė buvo sudariusi 48 galiojančius kvalifikuotus elektroninio spaudo sertifikatus, 2022 m. pabaigoje – 15, o 2020 m. pabaigoje – tik 2 kvalifikuotus elektroninio spaudo sertifikatus (5 pav.).



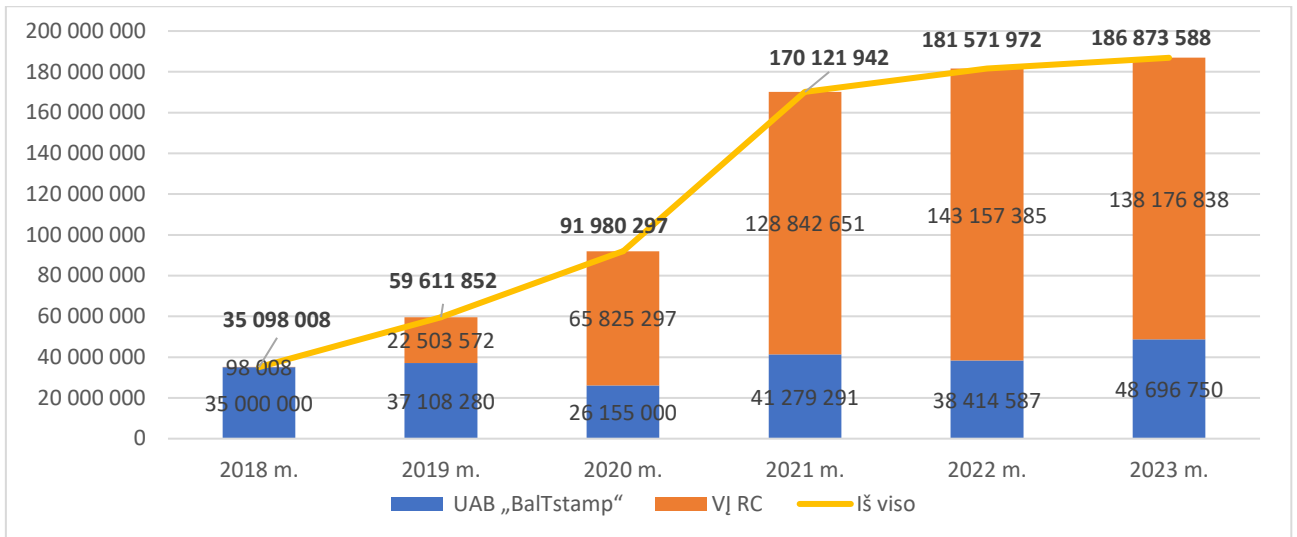
5 pav. Galiojančių kvalifikuoto elektroninio spaudo sertifikatų skaičiaus dinamika 2020 m. pab. – 2023 m. pab.

Šaltinis: RRT.

Elektroninių laiko žymų kūrimo paslaugos

Elektroninė laiko žyma – elektroninės formos duomenys, kuriais kiti elektroninės formos duomenys susiejami su tam tikru laiku ir taip sukuriama įrodymas, kad pastarieji tuo metu egzistavo. Elektroninė laiko žyma nurodo tikslų laiką, iki kurio buvo suformuotas elektroninis parašas, o pasibaigus kvalifikuoto elektroninio parašo sertifikato galiojimui, palengvina elektroninio parašo galiojimo patikrinimą ir įrodymą, kad elektroninis dokumentas buvo pasirašytas elektroninio parašo sertifikato galiojimo metu, iki laiko žymoje nurodyto laiko. Elektroninės laiko žymos gali būti naudojamos ne tik su elektroniniais parašais, bet ir su elektroniniais spaudais, kad būtų galima įrodyti, kad elektroninės formos duomenys, susieti su tam tikru laiku, tuo metu egzistavo.

Augant kvalifikuotų elektroninių parašų ir kvalifikuotų elektroninių spaudų naudojimui, kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo paslaugų populiarumas kasmet vis didėja. Kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo paslaugas 2023 m. Lietuvoje teikė 2 kvalifikuoti patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjai: UAB „BalTstamp“ ir VĮ RC. Lietuvos paslaugų teikėjų kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo paslaugų apimtys per pastaruosius penkerius metus išaugo 5,3 karto: 2018 m. buvo sukurtos 35 098 008, o 2023 m. – 186 873 588 kvalifikuotos elektroninės laiko žymos. Per 2023 m. sukurta 2,9 proc. daugiau kvalifikuotų elektroninių laiko žymų negu 2022 m. VĮ RC 2023 m. sukūrė 73,9 proc., o UAB „BalTstamp“ – 26,1 proc. visų kvalifikuotų elektroninių laiko žymų (6 pav.).



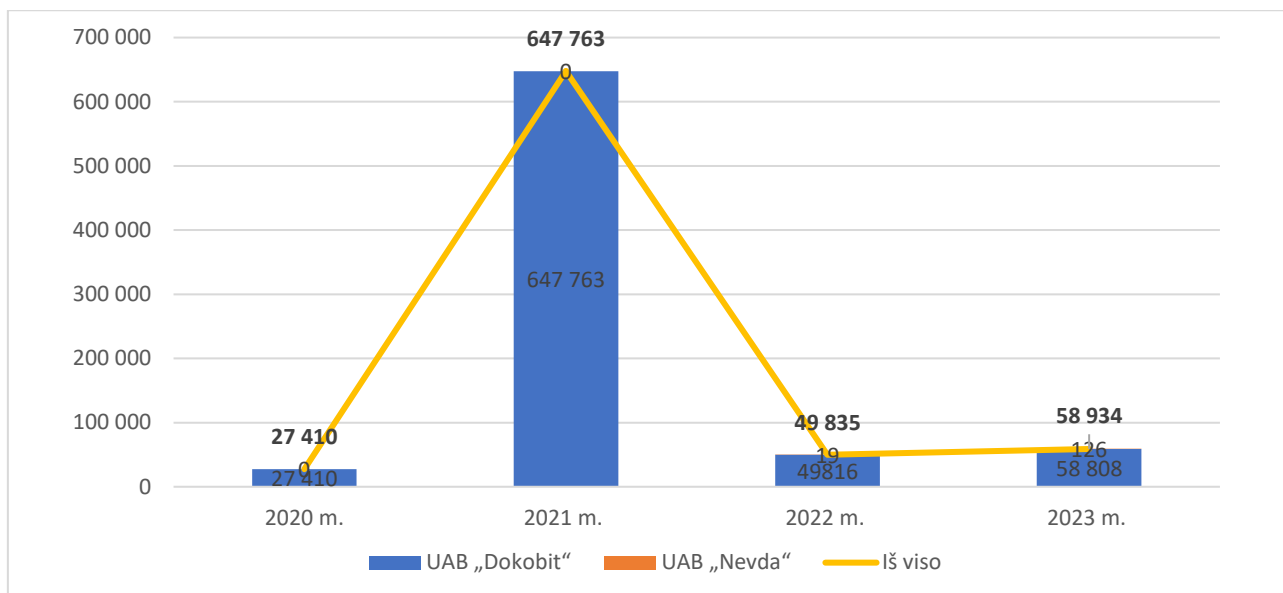
6 pav. Kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo paslaugos pagal Lietuvos kvalifikuotus patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjus 2018–2023 m.

Šaltinis: RRT.

Elektroninių parašų ir elektroninių spaudų galiojimo patvirtinimo paslaugos

Kvalifikuotų elektroninių parašų ar spaudų kvalifikuota galiojimo patvirtinimo paslauga reikalinga norint patikimai patikrinti turimų elektroninių dokumentų kvalifikuotų elektroninių parašų ar spaudų galiojimą ir gauti kvalifikuoto patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjo patvirtinimą. Naudojantis kvalifikuotų elektroninių parašų ar spaudų kvalifikuota galiojimo patvirtinimo paslauga, preziumuojama, kad kvalifikuoto elektroninio parašo ar spaudos galiojimas yra patvirtintas patikimai, o galiojimo patvirtinimo procedūros rezultatas teisingas ir leidžia pasikliaujančiai šaliai nustatyti bet kokias su kvalifikuoto elektroninio parašo saugumu susijusias problemas. Kvalifikuotų elektroninių parašų ar spaudų kvalifikuotą galiojimo patvirtinimo paslaugą gali teikti tik kvalifikuotas patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjas.

2023 m. pabaigoje kvalifikuotų elektroninių parašų ir kvalifikuotų elektroninių spaudų kvalifikuotas galiojimo patvirtinimo paslaugas Lietuvoje teikė 2 kvalifikuoti patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjai: UAB „Dokobit“ ir UAB „Nevda“. Per 2023 m. šių paslaugų teikėjai iš viso atliko 58 934 kvalifikuotų elektroninių parašų ir kvalifikuotų elektroninių spaudų sertifikatų patikras, iš jų: 58 808 patikras atliko UAB „Dokobit“ ir 126 patikras – UAB „Nevda“ (7 pav.).



7 pav. Kvalifikuotų elektroninių parašų ir kvalifikuotų elektroninių spaudų sertifikatų patikrų skaičiaus dinamika 2020 m. pab. – 2023 m. pab.

UAB „Dokobit“ 2020 m. pradėjus teikti kvalifikuotų elektroninių parašų ir kvalifikuotų elektroninių spaudų kvalifikuotas galiojimo patvirtinimo paslaugas, per 2021 m. sertifikatų patikrų skaičius išaugo daugiau kaip 23 kartus. 2022 m. UAB „Dokobit“ apmokestinus kvalifikuotų elektroninių parašų ir kvalifikuotų elektroninių spaudų sertifikatų patikrų paslaugas, naudojimąsi šiomis paslaugomis per metus sumažėjo 13 kartų ir buvo tik 1,8 karto didesnis nei 2020 m. Per 2023 m. UAB „Dokobit“ patikrų skaičius padidėjo 18,1 proc., o UAB „Nevda“ – 6,6 karto. Bendras kvalifikuotų elektroninių parašų ir kvalifikuotų elektroninių spaudų patikrų skaičius padidėjo 18,3 proc. (2023 m. atliktos 58 934 patikros, 2022 m. – 49 835 patikros).

Elektroninių parašų ir elektroninių spaudų ilgalaikės apsaugos paslaugos

Elektroninio parašo ir elektroninio spaudo ilgalaikės apsaugos paslaugos reikalingos siekiant užtikrinti elektroninio parašo ir elektroninio spaudo teisinį galiojimą ilgą laiką ir garantuoti, kad jie išliks galiojantys nepaisant technologinių pokyčių. Kvalifikuotų elektroninių parašų ar spaudų kvalifikuotą ilgalaikės apsaugos paslaugą gali teikti tik kvalifikuotas patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjas, taikantis procedūras ir metodus, kuriais galima toliau užtikrinti kvalifikuoto elektroninio parašo ar spaudo patikimumą pasibaigus jų technologinio galiojimo laikotarpiui. Kvalifikuoto elektroninio parašo ar spaudo galiojimo trukmė yra ribota, nes pasirašymo metu nėra galimybių sudaryti tokį elektroninio parašo ar spaudo formatą, kurio galiojimas būtų neribotas, o kvalifikuotam elektroniniam parašui ar spaudui tapus negaliojančiu, nėra galimybių jo galiojimą atkurti.

UAB „MIT-SOFT“ nuo 2023 m. gegužės 12 d. įgijo teisę teikti kvalifikuotų elektroninių parašų ir kvalifikuotų elektroninių spaudų kvalifikuotas ilgalaikės apsaugos paslaugas. Bendrovė yra pirmoji Lietuvoje, turinti tokių paslaugų kvalifikuoto teikėjo statusą. 2023 m. UAB „MIT-SOFT“ naujas kvalifikuotų elektroninių parašų ir spaudų kvalifikuotas ilgalaikės apsaugos paslaugas pristatė organizacijoms, disponuojančioms dokumentų valdymo sistemose bei informacinėse sistemose sukauptais pasirašytais elektroniniais dokumentais, tačiau sutarčių dėl šių paslaugų teikimo praėjusiais metais dar nebuvo sudaryta. Bendrovė siūlo du pagrindinius pasirašytų elektroninių dokumentų kvalifikuotų elektroninių parašų ir kvalifikuotų elektroninių spaudų ilgalaikės apsaugos variantus: 1) maksimalų – kai apsaugomi kvalifikuoto teikėjo paslaugos saugykloje esančių elektroninių dokumentų parašai ir spaudai, 2) minimalų – kai apsaugomi paslaugos naudotojo saugykloje esančių elektroninių dokumentų parašai ir spaudai, elektroninius dokumentus dėl jų

ilgalaikės apsaugos paslaugos ir jų elektroninių parašų ir spaudų galiojimo pratęsimo pateikiant tinkamu laiku, kai jie dar galioja. Atsižvelgiant į tai, kad valstybės ir savivaldybių institucijos, įstaigos ir įmonės, valstybės įgalioti asmenys, nevalstybinės organizacijos, privatūs juridiniai asmenys privalo užtikrinti, kad turimi elektroniniai ir kiti dokumentai, prie kurių prieinama tik specialios įrangos priemonėmis, išliktų autentiški, patikimi ir prieinami visą jų saugojimo laiką³, saugomų elektroninių dokumentų kvalifikuotų elektroninių parašų ir spaudų galiojimas turėtų būti užtikrinamas naudojantis kvalifikuotomis ilgalaikės apsaugos paslaugomis.

PATIKIMUMO UŽTIKRINIMO PASLAUGŲ TEIKĖJŲ PRIEŽIŪRA

2023 m. pabaigoje Lietuvoje buvo įsisteigę ir RRT prižiūrimi veikė 6 kvalifikuoti patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjai⁴, kurie teikė 7 tipų (iš 9 galimų) kvalifikuotas patikimumo užtikrinimo paslaugas (4 lentelė).

4 lentelė. RRT prižiūrimi Lietuvos patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjai ir jų teikiamos kvalifikuotos patikimumo užtikrinimo paslaugos 2023 m. pab.

| Paslaugos / Teikėjai | ADIC | VĮ RC | UAB „BalTstamp“ | UAB „Dokobit“ | UAB „Nevda“ | UAB „MIT-SOFT“ |
|---|------|-------|-----------------|---------------|-------------|----------------|
| Kvalifikuotų e. parašo sertifikatų sudarymo | | | | | | |
| Kvalifikuotų e. spaudų sertifikatų sudarymo | | | | | | |
| Kvalifikuotų e. laiko žymų kūrimo | | | | | | |
| Kvalifikuotų e. parašų galiojimo patvirtinimo | | | | | | |
| Kvalifikuotų e. spaudų galiojimo patvirtinimo | | | | | | |
| Kvalifikuotų e. parašų ilgalaikės apsaugos | | | | | | |
| Kvalifikuotų e. spaudų ilgalaikės apsaugos | | | | | | |

Šaltinis: RRT.

2023 m. pabaigoje Lietuvoje buvo didžiausia vienoje šalyje teikiamų kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų pasiūla visame Šiaurės Europos ir Baltijos šalių regione (5 lentelė).

³ [Dokumentų ir archyvų įstatymo](#) 12 straipsnio 1 dalies 4 punktas.

⁴ Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos tarybos 2024 m. sausio 30 d. nutarimu kvalifikuotas statusas suteiktas septintajam patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjui UAB „iSense Technologies“, kuris įgijo teisę teikti kvalifikuotų elektroninių parašų ir kvalifikuotų elektroninių spaudų kvalifikuotas galiojimo patvirtinimo paslaugas.

5 lentelė. Šiaurės Europos ir Baltijos šalių regione teikiamos kvalifikuotos patikimumo užtikrinimo paslaugos 2023 m. pab.

| Paslaugos / Šalys | Islandija | Danija | Švedija | Norvegija | Suomija | Estija | Latvija | Lietuva |
|--|-----------|----------|----------|-----------|----------|----------|----------|----------|
| Kvalifikuotų e. parašo sertifikatų sudarymo | | | | | | | | |
| Kvalifikuotų e. spaudo sertifikatų sudarymo | | | | | | | | |
| Kvalifikuotų e. laiko žymų kūrimo | | | | | | | | |
| Kvalifikuotų e. parašų galiojimo patvirtinimo | | | | | | | | |
| Kvalifikuotų e. spaudų galiojimo patvirtinimo | | | | | | | | |
| Kvalifikuotų e. parašų ilgalaikės apsaugos | | | | | | | | |
| Kvalifikuotų e. spaudų ilgalaikės apsaugos | | | | | | | | |
| Kvalifikuotų interneto svetainės tapatumo nustatymo sertifikatų sudarymo | | | | | | | | |
| Iš viso: | 3 | 5 | 4 | 4 | 2 | 3 | 3 | 7 |

Šaltinis: RRT.

2023 m. RRT įvertino UAB „MIT-SOFT“ pranešimą apie ketinamas teikti kvalifikuotas patikimumo užtikrinimo paslaugas ir, šiai įmonei atlikus atitinkamus ketinamų teikti paslaugų pakeitimus, RRT tarybos 2023 m. gegužės 11 d. nutarimu suteikė UAB „MIT-SOFT“ kvalifikuotą statusą ir teisę teikti naujas kvalifikuotų elektroninių parašų ir kvalifikuotų elektroninių spaudų kvalifikuotas ilgalaikės apsaugos paslaugas.

2023 m. RRT įvertino kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų UAB „BalTstamp“, ADIC ir VĮ RC veiklos procesus (privalomas auditas atliekamas kas 2 metus), taip pat UAB „Dokobit“, ADIC ir VĮ RC teikiamų kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų teikimo pakeitimus ir, po paslaugų teikėjų atliktų atitinkamų patikslinimų, patvirtino šių paslaugų teikėjų ir jų teikiamų kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų atitiktį eIDAS reglamente, EAEOPUP įstatyme ir jų įgyvendinamuosiuose teisės aktuose nustatytiems reikalavimams. Įvertinus VĮ RC siūlomo naujo technologinio sprendimo saugumo ir patikimumo aspektus, RRT tarybos 2023 m. kovo 9 d. nutarimu VĮ RC suteikta teisė platinti kvalifikuotus elektroninio parašo ir elektroninio spaudo sertifikatus naudojant mobiliąją programėlę *LT-ID*, kuri skirta valdyti kvalifikuoto elektroninio parašo ir spaudo kūrimo duomenis bei sertifikatus nuotoliniu būdu.

2023 m. RRT teisiškai įtvirtino papildomą fizinio asmens tapatybės tikrinimą vaizdo priemonėmis. Kvalifikuotiems teikėjams sudaryta galimybė diegti naujus pažangius technologinius sprendimus, kad būtų saugiai ir patikimai nustatyta asmens tapatybė nuotoliniu būdu vaizdo priemonėmis užtikrinant fiziniam dalyvavimui lygiavertį saugumą, o patikimumo užtikrinimo paslaugų

naudotojams atsiranda galimybė patogesniu būdu gauti kvalifikuotą sertifikatą išdavimo paslaugas, kurios, tikėtina, taps patrauklesnės ir plačiau naudojamos.

2023 m. RRT sudarė, tvarkė ir skelbė patikimą sąrašą, suteikė 65 konsultacijas suinteresuotiems asmenims patikimumo užtikrinimo paslaugų bei elektroninio parašo klausimais. RRT aktyviai dalyvauja FESA veikloje bei Europos Sąjungos kibernetinio saugumo agentūros (ENISA) Europos patikimumo užtikrinimo paslaugų kompetentingų institucijų ekspertų grupės (ECATS) veikloje. Prisidėdama prie patikimumo užtikrinimo paslaugų naudojimo skatinimo, RRT administruoja interneto svetainę <https://www.elektronisparasas.lt>, kurioje skelbiama informacija bei įrankiai, susiję su patikimumo užtikrinimo paslaugomis.

Siekdama didinti Lietuvos gyventojų domėjimąsi ir pasitikėjimą skaitmeninėmis paslaugomis, 2023 m. RRT inicijavo naują senjorų skaitmeninei atskirčiai mažinti skirtą edukacinį projektą „Skaitmeninis dešimtmetis: nė vienas nėra pamirštas“. Iki 2024 m. gegužės apie 700 senjorų jau dalyvavo RRT organizuotose dirbtuvėse apie elektroninį parašą ir saugumą skaitmeninėje erdvėje. Tikimasi, kad teikiamos ekspertinės konsultacijos Lietuvos bendruomenėse pagilins praktines senjorų žinias apie naudojamą skaitmeninėmis paslaugomis, tarp jų – ir kvalifikuotu elektroniniu parašu, ir paskatins dažniau jomis naudotis.

ELEKTRONINĖ ATPAŽINTIS, EIDAS 2 IR NAUJA ELEKTRONINĖS TAPATYBĖS SISTEMA ES

eIDAS reglamente nustatytas ne tik patikimumo užtikrinimo paslaugų, bet ir elektroninės atpažinties teisinis reguliavimas. Siekiant užtikrinti tinkamą ir sklandų elektroninės atpažinties politikos įgyvendinimą, eIDAS reglamento nuostatų laikymąsi ir elektroninės atpažinties rinkos veikimą, 2023 m. gegužę priimti EAEOPUP įstatymo pakeitimai. Pagal naujas EAEOPUP įstatymo nuostatas, nuo 2024 m. sausio 2 d. RRT paskirta kvalifikuotos elektroninės atpažinties paslaugos teikėjų priežiūros įstaiga. Įstatymu nustatytas kvalifikuotos elektroninės atpažinties paslaugos teikėjų priežiūros modelis ir įpareigojimas RRT, kaip kvalifikuotos elektroninės atpažinties paslaugos teikėjų priežiūros įstaigai, priimti elektroninės atpažinties paslaugos teikimą reglamentuojančius teisės aktus. 2023 m. gruodį RRT patvirtino Kvalifikuotos elektroninės atpažinties priemonės išdavimo paslaugos teikimo priežiūros tvarkos aprašą ir Elektroninės atpažinties priemonių, naudojamų teikiant elektronines paslaugas, saugumo užtikrinimo lygio pasirinkimo gaires⁵ ir Pranešimų apie patikimumo užtikrinimo paslaugų ir prižiūrimų elektroninės atpažinties priemonių saugumo ir (ar) vientisumo pažeidimus pateikimo tvarkos aprašą⁶. Pagal ES teisinį reguliavimą, atsižvelgiant į techninius ir saugumo aspektus, elektroninės atpažinties priemonei galės būti priskirtas žemas, pakankamas arba aukštas saugumo užtikrinimo lygis. Aukšto saugumo užtikrinimo lygio elektroninės atpažinties priemonė turės didžiausią pasitikėjimą ir su tokia priemone fiziniams asmenims bus galimybė gauti ypač svarbias viešąsias ir (arba) administracines paslaugas, pavyzdžiui, naudotis europinės skaitmeninės tapatybės dėklės (angl. *EU Digital Identity Wallet*) aplikacija.

2024 m. balandžio 11 d. priimtas eIDAS 2 reglamentas (iš dalies keičiantis eIDAS), kuriuo teisiškai įtvirtinama europinės skaitmeninės tapatybės dėklės koncepcija⁷. Europinė skaitmeninės tapatybės dėklė turėtų veikti kaip programėlė mobiliuosiuose įrenginiuose, kuri leistų saugiai ir lengvai elektroniniu pasirašymu patvirtinti informaciją apie save, naudoti įvairius elektrinius

⁵ Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos tarybos 2023 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. TN-709 „Dėl Kvalifikuotos elektroninės atpažinties priemonės išdavimo paslaugos teikimo priežiūros tvarkos aprašo ir Elektroninės atpažinties priemonių, naudojamų teikiant elektronines paslaugas, saugumo užtikrinimo lygio pasirinkimo gairių patvirtinimo“

⁶ Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos tarybos 2023 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. TN-708 „Dėl Pranešimų apie patikimumo užtikrinimo paslaugų ir prižiūrimų elektroninės atpažinties priemonių saugumo ir (ar) vientisumo pažeidimus pateikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“

⁷ [EU Digital Identity Wallet Home - EU Digital Identity Wallet - \(europa.eu\)](https://european-council.europa.eu/media/e30004/e30004_en.pdf)

atributus, pavyzdžiui, naudotis nuotoliniu vairuotojo pažymėjimu, užtikrinti nuotolinę elektroninę atpažintį atsidarant banko sąskaitą internetu, užregistruoti SIM, patvirtinant tapatybę nuotoliniu būdu, pasiekti įvairias viešąsias paslaugas visoje ES, keliaujant per mobiliuosius įrenginius patvirtinti savo tapatybę, taip palengvinant patikras oro uostuose ir kt. Valstybės narės per 2 metus nuo eIDAS 2 reglamento nuostatų įsigaliojimo turės pasiūlyti bent po vieną tokios dėklės variantą savo šalyje.

eIDAS 2 reglamentas taip pat įtvirtina naujas patikimumo užtikrinimo paslaugas visoje ES, pavyzdžiui:

- elektroninio požymių liudijimo patvirtinimas (angl. *the validation of electronic attestation of attributes*) – tai turimų kompetencijų ar išsilavinimo patvirtinimas, informacija apie pasirašytą sutartį ar suteiktą garantiją;
- elektroninių duomenų įrašymas į elektroninį registrą (angl. *the recording of electronic data in an electronic ledger*) – tai patikimas elektroninių duomenų įrašų registras, užtikrinantis jame esančių duomenų autentiškumą ir vientisumą, duomenų datos ir laiko tikslumą bei jų chronologinę tvarką;
- nuotolinių elektroninio parašo kūrimo įtaisų arba nuotolinių elektroninio spaudo kūrimo įtaisų administravimas (angl. *the management of remote electronic signature creation devices or remote electronic seal creation devices*) – reikalavimai ar apribojimai debesyse esantiems technologiniams sprendimams;
- elektroninių duomenų ir elektroninių dokumentų elektroninis archyvavimas (angl. *the electronic archiving of electronic data and electronic documents*) – šia paslauga užtikrinamas elektroninių duomenų ar dokumentų gavimas, saugojimas, šalinimas ir perdavimas, siekiant garantuoti jų vientisumą, kilmės ir teisinių ypatumų tikslumą visą saugojimo laikotarpį.

eIDAS 2 reglamento nuostatos siejamos su TIS 2 direktyvos taikymu, kad būtų užtikrinami kibernetinio saugumo reikalavimai ir tinkamas patikimumo užtikrinimo paslaugų priežiūros lygis.

eIDAS reglamento pakeitimai paslaugų naudotojams suteiks dar platesnes galimybes naudotis skaitmeninėmis paslaugomis, palengvins viešųjų paslaugų gavimą, o visus elementus sudėtingoje naujoje paslaugų teikimo architektūroje atsakingos institucijos ir paslaugų teikėjai privalės užtikrinti pagal aukštų standartų reikalavimus.

IŽVALGOS

- Kvalifikuoto elektroninio parašo naudojimas Lietuvoje nuosekliai auga (apklausos duomenimis, 2023 m. 35 proc. Lietuvos gyventojų naudojami kvalifikuotu elektroniniu parašu), tačiau dar didelė gyventojų dalis turimomis pasirašymo kvalifikuotu elektroniniu priemonėmis nesinaudoja, nors, esant poreikiui, galėtų pradėti pasirašyti elektroniniu būdu (RRT duomenimis, 2023 m. pabaigoje galiojo per 3 mln. kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų).
- 2023 m., kaip ir 2019–2022 m., didžiausią dalį kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų sudarymo paslaugų Lietuvoje suteikė Estijoje įregistruotas bei prižiūrimas patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjas SK, išduodantis sertifikatus kartu su *Smart-ID* programėle ir su SIM kortelėmis. Šis teikėjas 2023 m. Lietuvos gyventojams sudarė 88 proc. visų sudarytų kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų, arba 99,8 proc. sertifikatų, skirtų pasirašyti su mobiliaisiais įrenginiais.
- eIDAS reglamentas visoje ES sudaro galimybę teikti 9 tipų kvalifikuotas patikimumo užtikrinimo paslaugas. 2023 m. pabaigoje šeši Lietuvos patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjai, pasinaudodami šia galimybe, teikė 7 tipų kvalifikuotas patikimumo užtikrinimo paslaugas: kvalifikuotų elektroninio parašo bei elektroninio spaudo sertifikatų sudarymo

paslaugas, kvalifikuotų elektroninio parašo ir elektroninio spaudo kvalifikuotas galiojimo patvirtinimo paslaugas, kvalifikuotų elektroninio parašo ir elektroninio spaudo kvalifikuotas ilgalaikės apsaugos ir kvalifikuotų elektroninių laiko žymų kūrimo paslaugas. Tai didžiausia vienoje šalyje teikiamų paslaugų pasiūla visame Šiaurės Europos ir Baltijos šalių regione.

- RRT, siekdama paskatinti Lietuvos gyventojus naudotis kvalifikuotu elektroniniu parašu ir kitomis patikimumo užtikrinimo paslaugomis, didelį dėmesį skiria ir skirs ateityje patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų priežiūrai: diegs inovatyvius techninius sprendimus, ugdys naujas kompetencijas ir užtikrins, kad RRT prižiūrimi Lietuvos patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjai būtų patikimi, teiktų visus reikalavimus atitinkančias, saugias ir patikimas paslaugas.
- RRT ir toliau švies visuomenę elektroninio parašo ir kitų patikimumo užtikrinimo paslaugų naudos klausimais: vykdys senjorų skaitmeninei atskirčiai mažinti skirtą edukacinį projektą „Skaitmeninis dešimtmetis: nė vienas nėra pamirštas“ ir teiks ekspertines konsultacijas bei gilins praktines senjorų žinias apie naudojimąsi skaitmeninėmis paslaugomis, tarp jų – ir kvalifikuotu elektroniniu parašu, organizuos renginius organizacijų ir įmonių atstovams, mokymus vyresnio amžiaus asmenims, kad didėtų pasitikėjimas elektroniniu parašu ir patikimumo užtikrinimo paslaugų nauda ir mažėtų skaitmeninė atskirtis.
- Rinkoje matomas ryškus viešojo sektoriaus institucijų aktyvaus bendradarbiavimo ir holistinio požiūrio poreikis:
 - kviestume viešąsias paslaugas teikiančias institucijas sparčiau skaitmenizuoti teikiamas paslaugas ir gerinti jų patrauklumą (pagal apklausos rezultatus, to pageidautų 48 proc. gyventojų, kurie jau naudojami kvalifikuotu elektroniniu parašu);
 - siūlytume viešąsias paslaugas teikiančioms institucijoms plėsti jų teikiamų jau skaitmenizuotų paslaugų gavimo elektroniniu būdu galimybes ir jas aktyviau viešinti (pagal apklausos rezultatus, 53 proc. iš visų, nesinaudojusių kvalifikuotu elektroniniu parašu Lietuvos gyventojų, nurodė, kad neturi kur panaudoti kvalifikuotą elektroninį parašą);
 - rekomenduotume plačiau viešinti ir skatinti gyventojus naudotis asmens tapatybės kortelėmis, kaip jau turima valstybės išduodama kvalifikuoto elektroninio parašo kūrimo priemone (27 proc. apklaustų gyventojų nurodė, kad neturi elektroninio parašo priemonės, o 43 proc. nežinojo apie galimybę asmens tapatybės korteles naudoti pasirašant kvalifikuotu elektroniniu parašu), bei populiarinti naują asmens tapatybės kortelių, išduotų nuo 2021 m. rugpjūčio 13 d., panaudojimo elektroninėje erdvėje galimybę naudojant mobilųjį telefoną (kuriame įdiegta *mCard LTU* programėlė ir kuris turi ryšio palaikymo su kitais elektroniniais prietaisais NFC technologiją), o viešąsias ir privačiąsias paslaugas teikiančioms institucijoms sudaryti klientams galimybę paslaugų portaluose plačiau taikyti šį asmens tapatybės kortelių funkcionalumą;
 - kviestume Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministeriją aktyviai dalyvauti eIDAS 2 reglamento įgyvendinimo procese, kad Lietuvoje laiku būtų įgyvendinamas reikalavimas pasiūlyti bent vieną europinės skaitmeninės tapatybės dėklės variantą;
 - kviestume Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministeriją ir Nacionalinį kibernetinio saugumo centrą prie Krašto apsaugos ministerijos bendradarbiauti dėl TIS 2 direktyvos reikalavimų patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjams įgyvendinimo, ypač dėl kibernetinio saugumo audito, kurio apimtis iš dalies sutampa su atitikties įvertinimu pagal eIDAS reglamentą, ataskaitos, pateikiamos RRT, ir kitų patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų priežiūros veiksmy.